

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра слов'янської філології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
Олександр ГОЛОВКО

“ _____ ” _____ 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Старослов'янська мова»

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 03 «Гуманітарні науки»

спеціальність _____ 035

«Філологія»

освітня програма «Мова і література (російська), літературне редагування і створення контенту»

спеціалізація 035.034 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська»

вид дисципліни обов'язкова

факультет філологічний

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філологічного факультету

«24» червня 2022 року, протокол № 13

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Кардашова Олена Володимирівна, старший викладач кафедри слов'янської філології, Педченко Людмила Вадимівна, доцент кафедри слов'янської філології.

Програму схвалено на засіданні кафедри слов'янської філології філологічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Протокол від “23”червня 2022 року № 1

Завідувач кафедри _____ Людмила ПЕДЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Мова і література (російська)»

Гарант освітньо-професійної програми «Мова і література (російська)»

_____ Тетяна ШЕХОВЦОВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філологічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Протокол від “24”червня 2022 року № 7

Голова методичної комісії _____ Євгенія ЧЕКАРЕВА

В умовах військового стану викладання навчальної дисципліни «**Старослов'янська мова**», що передбачена освітньо-професійною програмою підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська, здійснюється **дистанційно**.

Для проведення лекційних і практичних занять використовується платформа Skype / Zoom. Вибір платформи попередньо узгоджується викладачем зі студентами.

Для комунікації студентів з викладачем використовуються месенджер Telegram.

Консультації проводяться за графіком, який розміщено на сайті факультету, за допомогою месенджера Telegram та засобів телефонного зв'язку.

Завдання для самостійної роботи розміщуються на платформі Google Classroom. Виконані контрольні роботи та інші види завдань надсилаються на платформу Google Classroom.

Підсумковий контроль (іспит / залік) здійснюється у письмовій формі за допомогою платформи Skype / Zoom.

Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщено на сайті філологічного факультету (<http://philology.karazin.ua>).

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» складена відповідно до

освітньо-професійної програми підготовки першого рівня вищої освіти, бакалаврського освітньо-кваліфікаційного рівня

спеціальності 035 «Філологія»

спеціалізації 035.034 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни

Дисципліна «Старослов'янська мова» вивчається з дwoєюкоу **метою**:

1.1.1. Придбати цілісне уявлення про старослов'янську мову (далі – ССМ) як літературно-письмову мову слов'ян, як мову прадавніх перекладів богослужебних текстів і як систему, що реалізує свої специфічні властивості на різних (фонетичному, морфологічному, синтаксичному, лексичному) рівнях, - для розуміння її ролі в становленні слов'янського культурного простору і у формуванні норм сучасних слов'янських літературних мов, зокрема, російської мови;

1.1.2. Отримати систематизовані знання про загальні і приватні закони, що функціонували в слов'янських мовах в прадавній період, створюючи, таким чином, основу для історичного вивчення будь-якої слов'янської мови, зокрема, для історичної граматики російської мови.

Досягнення мети вивчення навчальної дисципліни сприяє **формуванню таких загальних і фахових компетенцій**:

ЗК 1. Здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема для вирішення стандартних завдань у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 8. Дотримання етичних принципів як з точки зору професійної чесності, так і з точки зору розуміння можливого впливу досягнень з філології на соціальну сферу.

ЗК 9. Здатність інтерпретувати інформацію в усній формі, перекладати та реферувати її письмово.

ЗК 10. Здатність усно та письмово спілкуватися українською та російською мовами.

ЗК 12. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування філологічних знань в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті.

ФК 1. Здатність володіти базовими знаннями в галузі професійноорієнтованих гуманітарних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної науково-дослідної та викладацької діяльності.

ФК 3. Здатність розуміти процеси розвитку мовних і літературних процесів, їх зв'язку з суспільством, уміти використовувати ці знання в педагогічній діяльності.

ФК 4. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 5. Розуміння основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань.

ФК 6. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.

ФК 7. Здатність реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої і літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом.

ФК 8. Здатність створювати усні й письмові тексти різних жанрів і стилів державною, російською та іноземними мовами.

ФК 9. Здатність створювати, перекладати та редагувати текстовий контент.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

1.2.1. Вивчення історії виникнення і поширення ССМ і слов'янської писемності;

1.2.2. Вивчення особливостей функціонування ССМ і її ролі у формуванні норм сучасної російської мови;

1.2.3. Засвоєння правил читання і перекладу старослов'янського тексту;

1.2.4. Синхронне вивчення мовної системи ССМ в усій сукупності її рівнів: фонетичного, морфологічного, синтаксичного, лексичного;

1.2.5. Знайомство з основними положеннями порівняльної фонетики і граматики слов'янських мов;

1.2.6. Вивчення походження старослов'янських звуків і граматичних форм;

1.2.7. Формування навичок порівняно-історичного аналізу.

1.3. Кількість кредитів

Денна форма навчання: 4 кредити

Заочна форма навчання: 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин

Денна форма навчання: 120 годин

Заочна форма навчання: 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
20 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
88 год.	112 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання**:

ПРН 1. Розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи, орієнтуватися у полікультурному середовищі; усвідомлювати різноманітність культурних традицій, сучасні підходи до мультикультурності і збереження культурного різноманіття.

ПРН 2. Вміти самостійно набувати знання в різних галузях сучасної науки та застосовувати їх у професійній діяльності; вміти працювати автономно та в колективі.

ПРН 4. Вміти працювати з інформацією: інтерпретувати, перекладати та реферувати її в усній та письмовій формі.

ПРН 5. Володіти базовими знаннями з філологічних наук; вільно володіти мовознавчою та літературознавчою метамовами; вміти аналізувати мовні та літературні явища; вміти використовувати досягнення сучасної лінгвістики, літературознавства та перекладознавства.

Програмні результати навчання розкриваються у володінні студентами наступними уявленнями, знаннями та вміннями:

Уявлення:

1.6.1.1. Про генеалогію мов; про історію слов'ян і походження слов'янських мов; про характер родинних зв'язків мов усередині слов'янської групи і індоевропейської сім'ї;

1.6.1.2. Про історію виникнення і особливості функціонування ССМ; про діяльність Кирила і Мефодія; про створення і поширення слов'янської писемності;

1.6.1.3. Про подальшу долю ССМ і прадавніх слов'янських азбук;

1.6.1.4. Про роль ССМ у формуванні і розвитку російської літературної мови і російської культури, а також інших слов'янських мов і культур;

1.6.1.5. Про історію розвитку, сучасний стан і проблеми палеославістики;

1.6.1.6. Про історію формування і загальні положення порівняльно-історичного методу у мовознавстві;

1.6.2. Знання:

1.6.2.1. Основні поняття та термінологію палеославістики; базову термінологію, що відноситься до області порівняно-історичного мовознавства;

1.6.2.2. Основні пам'ятники старослов'янської мови;

1.6.2.3. Джерела і склад старослов'янських алфавітів;

1.6.2.4. Особливості оформлення і загальні правила читання старослов'янських текстів;

1.6.2.5. Основні особливості лексики, фонетики, морфології і синтаксису ССМ;

1.6.2.6. Основні закономірності, що визначають тенденції розвитку фонетичної і граматичної будови ССМ;

1.6.2.7. Фонетичні процеси, що визначили розвиток фонетичної системи праслов'янської мови в ранній і пізніший період, їх хронологія; фонетичні перетворення, пов'язані з цими процесами, та їх послідовність;

1.6.2.8. Основні методи лінгвістичної реконструкції праслов'янських форм.

1.6.3. Уміння:

1.6.3.1. Читати і відтворювати письмово старослов'янські тексти кирилицею;

1.6.3.2. Розшифровувати старослов'янські тексти глаголицею і оригінальні тексти кирилицею.

1.6.3.3. Перекладати старослов'янський текст російською мовою (за допомогою словника) з урахуванням особливостей морфології і синтаксису ССМ;

- 1.6.3.4. Характеризувати особливості графіки, фонетичної системи і граматичної будови ССМ;
- 1.6.3.5. Робити фонетичний аналіз текстів старослов'янської мови;
- 1.6.3.6. Робити морфологічний аналіз форм слів в старослов'янських текстах;
- 1.6.3.7. Визначати старослов'янізми в російській мові, надавати їх історико-лінгвістичний коментар;
- 1.6.3.8. Співвідносити факти старослов'янської мови з фактами російської та інших слов'янських мов, що відповідають їм;
- 1.6.3.9. Реконструювати праслов'янські форми, використовуючи факти ССМ;
- 1.6.3.10. Пояснювати походження голосних і приголосних фонем ССМ;
- 1.6.3.11. Пояснювати походження деяких граматичних форм ССМ;
- 1.6.3.12. Користуватися науковою і довідковою літературою з дисципліни, бібліографічними джерелами і електронними ресурсами.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Старослов'янська мова, її походження та роль у становленні російської літературної мови.

Тема 1. Старослов'янська мова, її походження.

- 1.1. Уявлення про старослов'янську мову. Значення вивчення старослов'янської мови.
- 1.2. ССМ у системі слов'янських мов.
- 1.3. Походження слов'янської писемності. Діяльність Кирила та Мефодія.
- 1.4. Питання про діалектну основу ССМ.
- 1.5. Церковнослов'янська мова.
- 1.6. Вплив старослов'янської мови на російську літературну мову.
- 1.7. Палеославістика: історія та сучасний стан вивчення ССМ.
- 1.8. Словники старослов'янської та церковнослов'янської мови.

Тема 2. Стародавні слов'янські абетки.

- 2.1. Питання про існування писемності слов'ян до епохи Кирила і Мефодія. «Черти і резни», «протокирилиця», «протоглаголиця».
- 2.2. Питання про походження двох слов'янських азбук: глаголиці та кирилиці.
- 2.3. Доля глаголиці та кирилиці у різних культурних ареалах.
- 2.4. Загальна характеристика глаголиці, її джерела.
- 2.5. Загальна характеристика стародавньої кирилиці, її джерела.
- 2.6. Особливості оформлення та загальні правила читання старослов'янських текстів.
- 2.7. Старослов'янські пам'ятки.

Тема 3. Лексика ССМ. Словотвір у ССМ.

- 3.1. Основні проблеми вивчення лексичного складу старослов'янської мови.
- 3.2. Книжковий характер основного прошарку старослов'янської лексики.
- 3.3. Лексика старослов'янської мови з точки зору її походження.
- 3.4. Словотвір у старослов'янській мові.
- 3.5. Мовна картина світу середньовічної людини за даними старослов'янського словника.

Розділ 2. Фонетичний та граматичний устрій старослов'янської мови.

Тема 4. Звуковий устрій ССМ Кирило-Мефодіївської доби.

- 4.1. Предмет фонетики ССМ.
- 4.2. Особливості будови складу в ССМ.
- 4.3. Загальна характеристика системи вокалізму ССМ.
- 4.4. Загальна характеристика системи консонантизму ССМ.
- 4.12. Пізніші звукові процеси, що відбулися у пам'ятниках писемності 10-11 ст.

Тема 5. Граматичний устрій ССМ. Іменні частини мови.

- 5.1. Загальна характеристика граматичного ладу ССМ другої половини 9 ст.
- 5.2. Іменник.
- 5.3. Займенник.
- 5.4. Прикметник.
- 5.5. Рахункові слова у ССМ.

Тема 6. Граматичний устрій ССМ. Дієслово.

- 6.1. Основні граматичні категорії старослов'янського дієслова (вид, час, спосіб, заставка, особа, число).
- 6.2. Особливості видових відносин у ССМ.
- 6.3. Дієслівні основи та класи.
- 6.4. Форми дієслова, що змінюються. Форми теперішнього часу.
- 6.5. Система форм майбутнього часу.
- 6.6. Система форм минулого часу.
- 6.7. Система форм ірреальних способів.
- 6.8. Іменні форми дієслова в ССМ: *participia, infinitiva, supin*

Тема 7. Синтаксис ССМ.

- 7.1. Синтаксичний лад ССМ.
- 7.2. Синтаксис простого речення.
- 7.3. Головні члени речення.
- 7.4. Складне речення.
- 7.5. Особливості передачі чужої мови.

Розділ 3. ССМ у порівняльно-історичному висвітленні.

Тема 8. Праслов'янська мова та індоєвропейська прмова.

- 8.1. Праслов'янська мова.
- 8.2. Порівняльно-історичний метод у мовознавстві.
- 8.3. Балтослов'янські мовні відносини.
- 8.4. Індоєвропейська прмова.

Тема 9. Історична фонетика. Особливості праіндоєвропейської фонетичної системи, успадкованої протослов'янським діалектом ІЄПМ.

- 9.1. Джерела історичної фонетики.
- 9.2. Структура мови у протослов'янський період.
- 9.3. Особливості вокалізму протослов'янського діалекту ІЄПМ.
- 9.4. Найдавніші чергування голосних. Індоєвропейський аблаут.
- 9.5. Особливості консонантизму протослов'янського діалекту ІЄПМ.
- 9.6. Протослов'янський наголос.

Тема 10. Найдавніші фонетичні процеси у протослов'янському діалекті (ПСМ раннього періоду).

Найдавніші процеси у сфері голосних:

10.1. Перехід кількісних відмінностей у якісні (дефонологізація кількісної ознаки голосних). Перетворення індоєвропейських чергувань голосних у праслов'янській мові.

10.2. Зміни дифтонгів та дифтонгоїдів. Перехід *m до *n.

Найдавніші процеси у сфері приголосних:

10.3. Спрощення у системі змичних приголосних. Втрата придихальних елементів та лабіовелярних задньопіднебінних.

10.4. Перехід палатовелярних приголосних. Мови груп satem та centum.

10.5. Перехід *s до *ch.

10.6. Вокалізація складових сонорних.

10.7. Спрощення у групах приголосних близької зони освіти.

10.8. Втрата індоєвропейських гемінатів *tt, *ss.

10.9. Перетворення наголосу.

10.10. Початковий стан фонетичної системи ПСМ (фонетична система напередодні «слов'янського вибуху») як наслідок змін протослов'янського періоду.

Тема 11. Праслов'янські фонетичні процеси, пов'язані з дією закону внутрішньоскладового сингармонізму та закону відкритого складу.

10.1. Основні закони, які діяли у ПСМ.

Фонетичні процеси, пов'язані з дією закону відкритого складу:

10.2. Явище кінця слова. Явище початку слова.

10.3. Руйнування дифтонгів та дифтонгічних поєднань.

Тема 8. Праслов'янська мова та індоєвропейська прамова.	9	1				8	6					6
Тема 9. Історична фонетика. Особливості праіндоєвропейської фонетичної системи, успадкованої протослов'янським діалектом ІСПМ.	10	2				8	10					10
Тема 10. Найдавніші фонетичні процеси у протослов'янському діалекті (ПСМ раннього періоду).	11	1	2			8	10					10
Тема 11. Праслов'янські фонетичні процеси, пов'язані з дією закону внутрішньоскладового сингармонізму та закону відкритого складу.	14	4	2			8	21,5	1	0,5			20
Разом за розділом 3	44	8	4			32	47,5	1	0,5			46
Усього годин	120	20	12			88	120	6	2			112

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. ССМ та її походження. Словники старослов'янської та церковнослов'янської мови. Роль ССМ у становленні лексики та фразеології російської літературної мови	1
2	Тема 2. Стародавні слов'янські абетки. Розшифровка глаголічного тексту. Виконання вправ. Читання та переклад кириличного тексту. Розшифрування числових позначень. Розшифрування слів під титлом.	1
3	Тема 3. Звуковий лад ССМ Кирило-Мефодіївської доби. Виконання вправ. Характер складу в ССМ і СРМ. Фонетична система ССМ та СРМ. Редуковані голосні в ССМ. Рефлекси редукованих голосних у СРЯ. Складові плавні в ССМ. Рефлекси складових плавних в СРМ. Читання та переклад текстів.	2
4	Тема 4. Граматичний устрій ССМ. Іменні частини мови. Читання та переклад тексту. Визначення типів відмінювання іменників. Визначення граматичного значення відмінкових форм іменників. Визначення граматичного значення іменних та займенникових прикметників.	2
5	Тема 5. Дієслово в ССМ. Читання та переклад тексту. Визначення в тексті форм, що відмінюються і неспрягаються, дієслова. Визначення	2

	граматичного значення форм, що відмінюються і неспрягаються, дієслова. Переклад старослов'янських дієслівних форм російською мовою.	
6	Тема 10. Найдавніші фонетичні процеси у протослов'янському діалекті (праслов'янській мові раннього періоду). Аналіз праїндоевропейських форм, опис фонетичних змін у протослов'янський період. Порівняння форм старослов'янської та сучасної російської мови з даними інших індоєвропейських мов. Залучення даних етимологічних словників під час реконструкції.	2
7	Тема 11. Праслов'янські фонетичні процеси, пов'язані з дією закону внутрішньоскладового сингармонізму та закону відкритого складу. Походження звуків ССМ. Пояснення історичних чергувань у етимологічно споріднених словах ССМ та СРМ. Реконструкція праслов'янських форм за даними старослов'янської мови. Послідовний опис фонетичних змін у протослов'янську та праслов'янську доби.	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	Форма контролю
1	Тема 1. ССМ та її походження. Старослов'янізми, їх види та функції у текстах різних типів. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота
2	Тема 2. Стародавні слов'янські абетки. Особливості оформлення та загальні правила читання старослов'янських текстів. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота
3	Тема 3. Лексика ССМ. Словотвір у ССМ. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота
4	Тема 4. Звуковий лад ССМ Кирило-Мефодіївської доби. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою.	8	тестування
5	Тема 5. Граматичний устрій ССМ. Іменні частини мови. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота

6	Тема 6. Граматичний устрій ССМ. Дієслово. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота
7	Тема 7. Синтаксис ССМ. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою.	8	тестування
8	Тема 8. Праслов'янська мова та індоєвропейська прамова. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою.	8	тестування
9	Тема 9. Історична фонетика. Особливості праіндоєвропейської фонетичної системи, успадкованої протослов'янським діалектом ІЄПМ. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою.	8	тестування
10	Тема 10. Найдавніші фонетичні процеси у протослов'янському діалекті (праслов'янською мовою раннього періоду). Аналіз навчальної та наукової літератури за темою.	8	тестування
11	Тема 11. Праслов'янські фонетичні процеси, пов'язані з дією закону внутрішньоскладового сингармонізму та закону відкритого складу. Аналіз навчальної та наукової літератури за темою. Виконання письмального самостійного завдання.	8	тестування, письмова робота
	Разом	88	

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

В процесі освоєння дисципліни використовуються наступні методи формування компетенцій: пояснювально-ілюстративний, проблемний.

Аудиторні заняття проводяться у таких формах: проблемна лекція, лекція-бесіда, лекція з елементами візуалізації, лекція-консультація, практичне заняття. Лекційні заняття потребують попередньої підготовки студентів та відповіді на низку контрольних питань. Практичні заняття передбачають виконання вправ, читання та переклад текстів старослов'янських пам'ятників.

Аудиторні (лекційні та практичні) заняття передбачають використання електронних презентацій (слайдового матеріалу рукописів, фотографій, таблиць).

Самостійна робота студентів складається із роботи з базовою та додатковою літературою з дисципліни у межах підготовки до лекційних та практичних занять, а також з виконання самостійних письмових аналітичних

робіт. Для позааудиторної роботи пропонуються завдання, орієнтовані на використання Інтернет-ресурсів, довідкової літератури, самостійний збір і обробку мовного матеріалу.

8. Методи контролю:

1. Рейтингова система;
2. Поточний контроль;
3. Проміжний контроль;
4. Підсумковий контроль.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Залікова робота	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T9	T10	T11				
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				

Критерії оцінювання навчальних досягнень

За національною шкалою	За шкалою вищого навчального закладу	Визначення
Зараховано	90–100	Письмові роботи студента відзначається повнотою і вичерпністю. Студент вільно орієнтується в концептуальному просторі курсу, володіє теоретичними знаннями щодо основних особливостей лексики, фонетики, морфології і синтаксису старослов'янської мови; закономірностей, що визначають тенденції розвитку фонетичної і граматичної будови старослов'янської мови; фонетичних процесів, що визначили розвиток фонетичної системи праслов'янської мови в ранній і пізніший період, їх хронології; фонетичних перетворень, пов'язаних з цими процесами, та їх послідовності. Імплементацію теоретичних знань до практики доведено до автоматизму. Студент вміє читати і відтворювати письмово старослов'янський текст, перекладати його російською мовою з урахуванням особливостей морфології і синтаксису старослов'янської мови; робити фонетичний аналіз текстів старослов'янської мови; морфологічний аналіз форм слів в старослов'янських текстах; визначати старослов'янізми в російській мові, надавати їх історико-лінгвістичний коментар; реконструювати праслов'янські форми, використовуючи факти старослов'янської мови; пояснювати походження голосних і приголосних фонем та деяких граматичних форм старослов'янської мови.

	70-89	Вище середнього рівня з кількома негрубими помилками. Студент володіє теоретичними знаннями, проте практичне їх застосування потребує додаткового звернення до навчальних матеріалів. Загалом правильна письмова робота з невеликою кількістю помилок. Студент має деякі прогалини в теоретичних знаннях, що не стосуються фундаментальних положень.
	50-69	Кількістю недоліків та помилок є значною. Істотні лакуни в теоретичних знаннях, навички практичної роботи не виходять за межі застосування лише основних теоретичних положень на практиці, є виключно репродуктивними. Виконання задовольняє мінімальні критерії. Мають місце суттєві помилки.
Не зараховано	0-49	Потрібно додатково працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку. Теоретичні знання відсутні, студент спроможний виконувати історичний аналіз мовного матеріалу лише на елементарному рівні.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендоване методичне забезпечення.

10. 1. Підручники та навчальні посібники.

- Беседина-Невзорова В.П. Старославянський язык. Харків, 1962.
 - Войлова К.А. Старослов'янська мова. https://fileskachat.com/view/73088_95c13aa034d6a4362aa97e807a49464e.html
 - Іванова Т.А. Старослов'янська мова. — <https://hum.edu-lib.com/yazyiki-i-yazyikoznание/ivanova-staroslavvyanskij-yazyk>
 - Елкина Н.М. Старослов'янська мова. — https://imwerden.de/pdf/elkina_staroslavvyansky_yazyk_1960_taxt.pdf
 - Камчатнов А.М. Старослов'янська мова. Курс лекцій. https://imwerden.de/pdf/kamchatnov_staroslavvyansky_yazyk.pdf
 - Леута О. І. Старослов'янська мова: підручник. К.: Вища школа, 2001. 255 с.
- Майборода А. В. Старослов'янська мова— К.: Вища школа, 1975. 296 с.

6. Ремнева, М. Л. Старослов'янська мова:
https://fileskachat.com/download/84946_d4ed9b94de171d811eec072f2b94151e.html
7. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова: підручник. К.: Вища школа, 1967. 470 с.
8. Хабургаев Г.О. Старослов'янська мова. – <https://ksana-k.ru/?p=282>.
9. Юсип-Якимович Ю. В., Шимко О. В. Старослов'янська мова: навчальний посібник. К.: Знання, 2009. 279 с

10.2. Збірники вправ та текстів для практичної роботи.

1. Леута О. І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних завдань. К.: Вища школа, 2004. 198 с.
2. Юсип-Якимович Ю.В. Старослов'янська мова. Практикум. Ужгород: Карпати, 2003. – 95 с.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Що таке старослов'янська мова?
2. Походження старослов'янської мови. Діяльність слов'янських першовчителів Кирила та Мефодія.
3. Слов'янські абетки та їх походження.
4. Яку абетку створив Кирило?
5. Кирилична абетка.
6. Числове значення літер кирилиці
7. Походження кирилиці.
8. Питання про походження глаголиці.
9. Найдавніші старослов'янські пам'ятки.
10. Система голосних фонем старослов'янської мови.
11. Голосні звуки старослов'янської мови.
12. Редуковані звуки. Сильні та слабкі позиції редукованих. Падіння редукованих.
13. Система приголосних фонем старослов'янської мови
14. Приголосні звуки старослов'янської мови.
15. Перехідні пом'якшення задньоязикових приголосних (1-а, 2-а та 3-я палаталізації задньоязикових).
16. Голосні старослов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні.
17. Доля сполучень голосних із плавними приголосними (типу *tort, *tolt, *tert, *telt).
18. Найдавніші чергування голосних звуків.
19. Частини мови у старослов'янській мові.
20. Іменник. Граматичні категорії іменника.
21. Категорії роду та числа іменника у старослов'янській мові.
22. Типи відмінювання іменників у старослов'янській мові.
23. Займенник. Особові займенники у старослов'янській мові.
24. Неособові займенники. Займенникове відмінювання.
25. Прикметник.
26. Короткі та повні прикметники у старослов'янській мові.
27. Позначення кількості у старослов'янській мові.
28. Рахункові слова у старослов'янській мові.
29. Граматичні категорії старослов'янського дієслова.
30. Форми теперішнього часу дієслова у старослов'янській мові.
31. Система майбутніх часів дієслова у старослов'янській мові.
32. Система минулих часів дієслова у старослов'янській мові.
33. Дієприкметник у старослов'янській мові.
34. Форми наказового та умовного способів старослов'янського дієслова.
35. Інфінітив і супин у старослов'янській мові.